

Bilaga 5.9. Spridning av smitta och sjukdomar

Av: Charlotte Axén, Sveriges Veterinärmedicinska Anstalt

Sverige är indelat i kustzon respektive inlandszon när det gäller smittor på vattenlevande djur. Detta beror på att när fisk inte kan vandra förbi kraftverksdammar eller andra vandringshinder uppstår olika smittskyddsstatus uppströms och nedströms dessa. Som kustzon räknas allt svenskt territorialvatten i havet samt allt sötvatten där fisk fritt kan vandra till och från havet. Som inlandszon räknas alla sjöar och vattendrag utan kontakt med havet. För vattensystem som har kontakt med havet (t ex älvar) räknas allt vatten uppströms det närmast kusten belägna definitiva vandringshindret för laxfisk som inlandszon. Självklart uppstår även olika smittskyddsstatus inom inlandszonen när flera vandringshinder finns i ett vattensystem. Det gäller även vatten som är naturligt avgränsade. Generellt är det lättare att smittor sprider sig nedströms med smittoämnen som följer vattenflöden.

EU:s lagstiftning reglerar hanteringen av vissa allvarliga smittor på vattenlevande djur. Detta innebär bland annat att vattenbruksanläggningar ingår i provtagningsprogram för att visa att sådan smitta inte finns i anläggningen. Regleringen gäller främst virus, där det för laxfisk är viral hemorragisk nekros (VHS), infektiös hematopoietisk nekros (IHN) och infektiös laxanemi (ILA) som är listade av EU. Sverige anses helt fritt från dessa sjukdomar. Sverige har också så kallade tilläggsgarantier för några sjukdomar som inte längre listas av EU, men som vi anser det är särskilt önskvärt att reglera. Detta gäller virussjukdomarna infektiös pankreasnekros (IPN) på laxfisk, värviremi på karp (SVC) på karpfisk samt bakteriesjukdomen renibakterios (BKD) på laxfisk. Sverige är helt fritt från SVC, vi är fria från IPN i inlandzon och har ett utrotningsprogram för sjukdomen i kustzon där den finns i låg frekvens. BKD förekommer i låg frekvens i inlandszon och där har vi ett utrotningsprogram för sjukdomen, fast kustzonen omfattas inte av utrotningsprogrammet.

På grund av olika smittskyddsstatus på kust och inland samt att det finns vattenbruksanläggningar samt mottagliga vilda arter i inlandszonen är det förbjudet att flytta levande fisk från kustzon till inlandszon. Det är tillåtet att flytta befruktad rom och föda upp avkomman till kustlevande fisk i inlandszon under förutsättning att moderfisken är provtagen och smittfri för ovanstående virussjukdomar samt BKD (så kallad stamfiskkontroll).

Sverige har ett mycket gott hälsoläge på odlad och kompensationsodlad/levvandrande laxfisk. BKD förekommer i fiskodlingar i vissa vattensystem, och har också påvisats i enstaka vilda fiskar. Det är ytterst

När det gäller kräftpest har mänsklig aktivitet starkt bidragit till spridning, genom på sin tid lagliga (numera helt förbjudna) och olagliga utsättningar samt sannolikt genom fiske med kontaminerad utrustning. Kräftor är duktiga på att förflytta sig, både uppströms och nedströms. De tar sig förbi både naturliga och tillverkade barriärer. Till exempel har man sett att signalkräftor förflyttat sig flera hundra meter på land under en natt. Ett vandringshinder kan bromsa spridningen men sannolikt inte stoppa den helt. Risken för introduktion av kräftpest bör ändå tas i beaktande vid anläggande av fiskpassage även om den viktigaste förebyggande åtgärden är att se till att signalkräftor inte introduceras i vattendraget eller att folk inte fiskar med burar som använts i andra vattensystem.